

Оксана КОРНОСЕНКО

*Професор, доктор педагогічних наук
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В.Г. Короленка, Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9376-176X>*

Оксана ДАНИСКО

*Доцент, доктор педагогічних наук
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В.Г. Короленка, Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4040-562X>*

**РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ
ОСВІТНИХ КОМПОНЕНТІВ У
ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Гуманітарна підготовка – складова професійної освіти майбутніх фахівців, у процесі якої у здобувачів формується соціально-психологічна компетентність, що є системою знань про людину, її культуру, суспільство, історичні процеси, а також взаємодію людини з навколишнім середовищем через різноманітні культурні та соціальні явища (Юрченко, 2017). Гуманітарні науки сприяють розвитку інтелектуальних, емоційних та соціальних здібностей, а також формуванню моральних, етичних і культурних цінностей й відіграють важливу роль у становленні майбутніх фахівців фізичної культури. Вони сприяють розвитку в них цілісної особистості, формуванню етичних, соціальних та культурних цінностей, а також надають необхідні інструменти для ефективної взаємодії з людьми в різних соціальних і професійних умовах.

Проблеми гуманітарної освіти фахівців фізичної культури стали предметом наукових розвідок як українських (Андрієнко, 2021; Бебешко, 2015; Голуб, 2020; Демінський, 2018; Козіна, 2017; Круцевич, 2008; Платонов, 2004; Сергієнко, 2014; Тимошенко, 2016; Яковлев, 2019) так і європейських й американських (Breuer, 2007; Eckermann, 2010; Gongloff, 2009; Heinemann, 1998; Marques, 2013; Reddin, 2003; Robin, 2001; Smets, 2005; Tomas, 2015; Zampetti, 2012) учених. Наукові праці розкривають гуманістичні аспекти виховання моральних і духовних цінностей спортсменів, проблеми інтеграції гуманітарної освіти в підготовку майбутніх учителів фізичної культури та спортивних тренерів, методики формування у них гуманітарних кроскультурних компетентностей, морально-етичних норм поведінки тощо.

Попри певну вивченість питань гуманітарної освіти, війна в Україні і її соціально-економічні наслідки, змінили морально-етичні принципи поведінки людей й спонукають українські заклади вищої освіти оперативно зреагувати на виклики та активізувати свою увагу на формуванні у фахівців фізичної культури вміння працювати з різними соціальними групами, враховувати індивідуальні психологічні особливості людей, а також формувати в них позитивні соціально-моральні цінності через спортивну діяльність й активне дозволяти. Ці виклики підкреслюють необхідність посилення гуманітарної складової, зокрема вміння працювати в умовах соціальної напруженості, адаптувати освітні та рекреаційні програми до

сучасних потреб суспільства, сприяти соціальній згуртованості та реабілітації вразливих груп населення через рухову активність.

Гуманітарна компетентність фахівців фізичної культури може формуватися через низку обов'язкових і вибіркових освітніх дисциплін, що сприяють розвитку морально-етичних, соціокультурних, психологічних та комунікативних якостей. До обов'язкових дисциплін ми віднесли «філософію», що забезпечує розвиток критичного мислення, формує вміння аналізувати світоглядні та етичні проблеми, а також сприяє усвідомленню значення гуманітарних цінностей у професійній діяльності. Дисципліна «Методика виховної роботи» вивчає морально-етичні аспекти роботи з різними соціальними групами, у тому числі питання справедливості, відповідальності та професійної етики у спортивній сфері. Освітній компонент «Інформативно-комунікативні технології» розвиває здатність до ефективного спілкування, вирішення конфліктів, побудови взаємодії в мультикультурному середовищі. «Історія фізичної культури та спорту» досліджує історичний розвиток спорту, розкриваючи роль фізичної активності в культурному та соціальному контексті різних епох і народів. «Інклюзивна освіта» та «Адаптивний спорт» формують компетентність щодо роботи з людьми з інвалідністю, ветеранами війни, внутрішньо переміщеними особами, створюючи умови для їхньої інтеграції в суспільство через фізичну активність.

До дисциплін вибіркового циклу ми відносимо такі як «Соціологія і психологія спорту», що допомагає зрозуміти соціальні функції спорту, його роль у згуртуванні суспільства, формуванні національної ідентичності та подоланні соціальних проблем, розвиває навички роботи з людьми різного віку, соціального статусу, зокрема у стресових та кризових ситуаціях, під час реабілітації військових і переселенців. «Педагогіка фізичного виховання і спорту» навчає організовувати навчальний процес з урахуванням індивідуальних потреб учасників, а також формувати моральні та соціальні цінності через спортивну діяльність.

Усі ці дисципліни спрямовані на підготовку не лише професійно компетентних, а й соціально відповідальних фахівців, здатних вирішувати сучасні проблеми та формувати здорове, морально стійке українське суспільство.

Висновки. Війна в Україні актуалізувала важливість формування у майбутніх фахівців фізичної культури морально-етичних цінностей, що має стати інструментом психологічної підтримки ветеранів і переселенців, виховання у молоді патріотизму та зміцнення національної ідентичності. Заклади вищої освіти повинні забезпечити підготовку фахівців, які зможуть створювати інклюзивне середовище, розвивати лідерські якості, ефективно співпрацювати з різними соціальними групами та популяризувати здоровий спосіб життя як фундаментальну цінність. Гуманітарні дисципліни є важливим складником освітніх програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури та спортивних тренерів, оскільки сприяють розвитку необхідних соціальних, етичних, психологічних та комунікативних навичок, а також глибшому розумінню культурних і соціальних аспектів спорту. Це дозволяє майбутнім фахівцям бути не лише професіоналами в галузі фізичного виховання, але й відповідальними, етичними й толерантними до потреб і особливостей інших людей.

Література

Андрієнко, О. В. Методики формування гуманітарних компетенцій у навчанні фізичної культури. Науковий журнал «Фізичне виховання і спорт», 11(3), 2021, 89–95.

Бєбешко, В. В. Гуманістичний підхід у вихованні фахівців фізичної культури. Журнал фізичної культури і спорту, 8(2), 2015, 45–51.

Голуб, Є. І. Гуманістичні цінності у вихованні майбутніх фахівців фізичної культури. Педагогіка та психологія професійної освіти, 19(4), 2020, 34–40.

Демінський, О. М. Інтеграція гуманітарної освіти у професійну підготовку студентів спортивних спеціальностей. Вісник педагогічних наук, 12(3), 2018, 76–81.

Козіна, Ж. Л. Формування соціокультурних компетенцій у майбутніх фахівців фізичної культури. Освіта і суспільство, 10(1), 2017, 48–54.

- Круцевич, Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Київ: Олімпійська література, 2008.
- Платонов, В. М. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Загальна теорія і її практичне застосування. Київ: Олімпійська література, 2004.
- Сергієнко, Л. П. Психолого-педагогічні аспекти формування особистості у спорті. Науковий вісник НУФВСУ, 7(2), 2014, 56–63.
- Тимошенко, О. П. Морально-етичні аспекти професійної підготовки тренерів. Наукові записки Національного університету фізичного виховання і спорту України, 25(1), 2016, 112–118.
- Юрченко, Н. С. Сучасний стан гуманітарної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки, (13), 2017, 112–118.
- Яковлев, В. М. Гуманітарна освіта у професійному становленні студентів спортивних спеціальностей. Проблеми сучасної освіти, 12(3), 2019, 102–107.
- Breuer, Wolfgang. Intercultural Competence in Sports Training. University of Heidelberg, 2007, 27–31.
- Eckermann, Torsten. Integrative Approaches in Sports Education. Stockholm University Press, 2010, 13–20.
- Gongloff, Agnes. Psychological and Social Factors in Physical Training. University of Vienna, 2009, 137–145.
- Heinemann, Klaus. Soziologie des Sports. Springer-Verlag, 1998, 24–30.
- Marques, António. Humanistic Approaches to Physical Education in Higher Education. Universidade do Porto, 2013, 176–182.
- Reddin, Martin. Education and Ethics in Physical Education. Routledge, 2003, 76–82.
- Robin, Jean-Pierre. Humanistic Education in Physical Culture: A French Perspective. Paris: Éditions Universitaires, 2001, 86–95.
- Smets, Jan. Values Integration in Sports Training. Leuven University Press, 2005, 138–144.
- Tomas, Maria. Ethical Leadership in Sports Education. Universidad Complutense de Madrid, 2015, 65–71.
- Zampetti, Luca. Humanistic Dimensions in Physical Education. Università degli Studi di Roma "La Sapienza," 2012, 312–322.

THE ROLE OF HUMANITARIAN EDUCATIONAL COMPONENTS IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE PHYSICAL CULTURE SPECIALISTS IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Oksana KORNOSENKO

*Professor, Doctor of Pedagogical Sciences
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9376-176X>*

Oksana DANISKO

*Associate Professor, Doctor of Pedagogical Sciences
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4040-562X>*

Humanitarian training is an essential component of professional education for future specialists, during which students develop socio-psychological competence. This competence is a system of knowledge about individuals, their culture, society, historical processes, and the interaction of humans with the environment through various cultural and social phenomena (Yurchenko, 2017).

Humanities contribute to the development of intellectual, emotional, and social abilities, as well as to the formation of moral, ethical, and cultural values, playing a significant role in shaping future physical culture specialists. They foster the development of a holistic personality, the formation of ethical, social, and cultural values, and provide essential tools for effective interaction with individuals in diverse social and professional settings.

The challenges of integrating humanities into the education of physical culture specialists have been the subject of research by both Ukrainian (Andriyenko, 2021; Bebeshko, 2015; Holub, 2020; Deminskyi, 2018; Kozina, 2017; Krutsevych, 2008; Platonov, 2004; Serhiienko, 2014; Tymoshenko, 2016; Yakovliev, 2019) and European and American scholars (Breuer, 2007; Eckermann, 2010; Gongloff, 2009; Heinemann, 1998; Marques, 2013; Reddin, 2003; Robin, 2001; Smets, 2005; Tomas, 2015; Zampetti, 2012). Scientific works reveal the humanistic aspects of fostering moral and spiritual values in athletes, challenges in integrating humanities into the preparation of future physical education teachers and sports coaches, methodologies for developing their cross-cultural humanitarian competencies, moral and ethical standards of behavior, and more.

Despite the relative exploration of issues surrounding humanitarian education, the war in Ukraine and its socio-economic consequences have altered moral and ethical principles of behavior and prompted Ukrainian higher education institutions to respond swiftly to challenges. They have been encouraged to focus their attention on developing the ability of physical culture specialists to work with diverse social groups, take into account individual psychological characteristics, and cultivate positive social and moral values through sports activities and active leisure. These challenges highlight the need to enhance the humanitarian component, including the ability to work in conditions of social tension, adapt educational and recreational programs to current societal needs, promote social cohesion, and aid the rehabilitation of vulnerable population groups through physical activity.

The humanitarian competence of physical culture specialists can be developed through a series of mandatory and elective educational disciplines that foster moral-ethical, sociocultural, psychological, and communicative qualities. Among the mandatory disciplines, we include "Philosophy," which fosters critical thinking, equips students with the ability to analyze worldview and ethical issues, and promotes an understanding of the significance of humanitarian values in professional activities. The discipline "Methodology of Educational Work" addresses the moral and ethical aspects of working with various social groups, including matters of fairness, responsibility, and professional ethics in the sports sector. The educational component "Information and Communication Technologies" develops the ability to communicate effectively, resolve conflicts, and build interactions in multicultural environments. "History of Physical Culture and Sports" explores the historical development of sports, revealing the role of physical activity in the cultural and social context of different eras and peoples. "Inclusive Education" and "Adaptive Sports" foster competence in working with individuals with disabilities, war veterans, and internally displaced persons, creating conditions for their integration into society through physical activity.

Humanitarian competence of physical education specialists can be formed through a number of compulsory and elective academic disciplines that contribute to the development of moral-ethical, sociocultural, psychological, and communication qualities.

Among the compulsory disciplines, we include «Philosophy», which fosters critical thinking, the ability to analyze worldview and ethical issues, and raises awareness of the significance of humanitarian values in professional activity. «Methods of Educational Work», which explores the moral-ethical aspects of working with various social groups, including questions of justice, responsibility, and professional ethics in the sports sphere. «Information and Communication Technologies», which develop the ability to communicate effectively, resolve conflicts, and build interactions in a multicultural environment. «History of Physical Education and Sports», which examines the historical development of sports and reveals the role of physical activity in the cultural and social contexts of different eras and nations. «Inclusive Education» and «Adaptive Sports», which foster competence in working with people with disabilities, war veterans, and internally displaced persons, creating conditions for their integration into society through physical activity.

Among the elective disciplines, we include: «Sociology and Psychology of Sports», which helps understand the social functions of sports, its role in uniting society, forming national identity, and addressing social issues. It also develops skills for working with people of different ages, social statuses, especially in stressful and crisis situations, and during the rehabilitation of military personnel and displaced persons. «Pedagogy of Physical Education and Sports», which teaches how to organize the educational process taking into account the individual needs of participants, as well as how to foster moral and social values through sports activities.

All these disciplines aim to prepare not only professionally competent but also socially responsible specialists capable of addressing contemporary challenges and contributing to the formation of a healthy, morally resilient Ukrainian society.

Conclusions. The war in Ukraine has highlighted the importance of instilling moral and ethical values in future physical education specialists, which should become a tool for psychological support for veterans and displaced persons, fostering patriotism among youth, and strengthening national identity. Higher education institutions must ensure the training of specialists who can create inclusive environments, develop leadership qualities, effectively cooperate with various social groups, and promote a healthy lifestyle as a fundamental value. Humanitarian disciplines are an important component of the educational programs for training future physical education teachers and sports coaches, as they contribute to the development of essential social, ethical, psychological, and communicative skills, as well as a deeper understanding of the cultural and social aspects of sports. This enables future professionals to become not only experts in the field of physical education but also responsible, ethical, and tolerant individuals, attentive to the needs and characteristics of others.

References

- Andriyenko, O. V. Metodyky formuvannya gumanitarnykh kompetentsiy u navchanni fizychnoyi kultury. *Naukovyj zhurnal «Fizyčne vykhovannya i sport»*, 11(3), 2021, 89–95.
- Bebeshko, V. V. Humanistychniy pidkhid u vykhovanni fakhivtsiv fizychnoyi kultury. *Zhurnal fizychnoyi kultury i sportu*, 8(2), 2015, 45–51.
- Holub, Ye. I. Humanistychni tsinnosti u vykhovanni maybutnikh fakhivtsiv fizychnoyi kultury. *Pedahohika ta psykholohiya profesijnoyi osvity*, 19(4), 2020, 34–40.
- Deminsky, O. M. Intehratsiya humanitarnoyi osvity u profesiynu pidhotovku studentiv sportyvnykh spetsial'nostey. *Visnyk pedahohichnykh nauk*, 12(3), 2018, 76–81.
- Kozina, Zh. L. Formuvannya sotsikul'turnykh kompetentsiy u maybutnikh fakhivtsiv fizychnoyi kultury. *Osvita i suspil'stvo*, 10(1), 2017, 48–54.
- Krutsevyich, T. Yu. Teoriya i metodyka fizychnogo vykhovannya. Kyiv: Olimpiyska literatura, 2008.
- Platonov, V. M. Systema pidhotovky sportsmeniv v olimpiys'komu sporti. *Zahal'na teoriya i yiyi praktychne zastosuvannya*. Kyiv: Olimpiyska literatura, 2004.
- Serhiienko, L. P. Psykholoho-pedahohichni aspekty formuvannya osobystosti u sporti. *Naukovyj visnyk NUFVSU*, 7(2), 2014, 56–63.
- Tymoshenko, O. P. Moral'no-etychni aspekty profesijnoyi pidhotovky treneriv. *Naukovi zapysky Natsional'nogo universytetu fizychnogo vykhovannya i sportu Ukrayiny*, 25(1), 2016, 112–118.
- Yurchenko, N. S. Suchasnyy stan humanitarnoi pidhotovky maybutnikh inzheneriv-pedahohiv. *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 13. Problemy trudovoyi ta profesijnoyi pidhotovky*, (13), 2017, 112–118.
- Yakovliev, V. M. Humanitarna osvita u profesijnomu stanovlenni studentiv sportyvnykh spetsial'nostey. *Problemy suchasnoi osvity*, 12(3), 2019, 102–107.
- Breuer, Wolfgang. *Intercultural Competence in Sports Training*. University of Heidelberg, 2007, 27–31.
- Eckermann, Torsten. *Integrative Approaches in Sports Education*. Stockholm University Press, 2010, 13–20.

- Gongloff, Agnes. Psychological and Social Factors in Physical Training. University of Vienna, 2009, 137–145.
- Heinemann, Klaus. Soziologie des Sports. Springer-Verlag, 1998, 24–30.
- Marques, António. Humanistic Approaches to Physical Education in Higher Education. Universidade do Porto, 2013, 176–182.
- Reddin, Martin. Education and Ethics in Physical Education. Routledge, 2003, 76–82.
- Robin, Jean-Pierre. Humanistic Education in Physical Culture: A French Perspective. Paris: Éditions Universitaires, 2001, 86–95.
- Smets, Jan. Values Integration in Sports Training. Leuven University Press, 2005, 138–144.
- Tomas, Maria. Ethical Leadership in Sports Education. Universidad Complutense de Madrid, 2015, 65–71.
- Zampetti, Luca. Humanistic Dimensions in Physical Education. Università degli Studi di Roma "La Sapienza," 2012, 312–322.